

ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В МЕХАНІЗМІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ: ЗАВДАННЯ, ПОВНОВАЖЕННЯ ТА ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 342.5, 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/ehrlichsjournal-2026-17.10>

ЮЛІЯ КАЛМИКОВА

суддя Восьмого апеляційного адміністративного суду, Україна

kalmykovayuliia2025@gmail.com

ORCID: 0009-0002-1473-725X

Анотація. У статті досліджено теоретико-правові засади участі органів місцевого самоврядування у реалізації правоохоронної функції держави, а також проаналізовано їх завдання, повноваження, форми діяльності та механізми взаємодії з правоохоронними органами. Актуальність дослідження зумовлена процесами децентралізації публічної влади, розширенням компетенції територіальних громад, необхідністю забезпечення належного рівня громадського порядку та публічної безпеки на місцевому рівні, а також потребою вдосконалення правового регулювання діяльності органів місцевого самоврядування у правоохоронній сфері. Обґрунтовано, що у сучасних умовах забезпечення законності, правопорядку та безпеки населення не може розглядатися виключно як сфера діяльності державних правоохоронних органів, оскільки значна частина відповідних завдань безпосередньо пов'язана з вирішенням питань місцевого значення та потребує активної участі територіальних громад і їх органів.

На підставі аналізу Конституції України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Кодексу України про адміністративні правопорушення та наукових джерел визначено місце органів місцевого самоврядування у системі суб'єктів реалізації правоохоронної функції. Встановлено, що органи місцевого самоврядування є важливим елементом механізму забезпечення законності, громадського порядку та публічної безпеки, виконуючи комплекс організаційних, нормотворчих, контрольних і координаційних повноважень. З'ясовано, що правові засади їхньої діяльності створюють необхідні передумови для участі у профілактиці правопорушень, захисті прав і свобод громадян, забезпеченні громадської безпеки, реагуванні на надзвичайні ситуації та підтриманні належного стану правопорядку на території відповідної громади.

Особливу увагу приділено дослідженню форм реалізації правоохоронної функції органами місцевого самоврядування. Обґрунтовано, що основними формами такої діяльності є установча, нормотворча та контрольна. Визначено їх зміст, особливості та значення для практичної реалізації компетенції органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення законності та публічної безпеки. Доведено, що через відповідні форми діяльності відбувається трансформація нормативно закріплених повноважень у конкретні адміністративно-владні рішення, організаційні заходи та контрольні процедури.

Окремо проаналізовано взаємодію органів місцевого самоврядування з інститутами правоохоронної системи як важливий елемент сучасного механізму реалізації правоохоронної функції держави. Встановлено, що ефективне забезпечення громадського порядку та публічної безпеки потребує узгодженої діяльності органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів і громадськості. За результатами дослідження зроблено висновок про необхідність подальшого вдосконалення законодавства, чіткого розмежування компетенції між різними рівнями публічної влади та розвитку механізмів міжінституційної взаємодії у сфері забезпечення законності, правопорядку та публічної безпеки.

Ключові слова: місцеве самоврядування, правоохоронна функція, публічна безпека, громадський порядок, повноваження, взаємодія.

LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES IN THE MECHANISM FOR IMPLEMENTING THE STATE'S LAW ENFORCEMENT FUNCTION: TASKS, POWERS, AND FORMS OF ACTIVITY

UDC 342.5, 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/ehrlrichsjournal-2026-17.10>

YULIYA KALMYKOVA

Judge of the Eighth Administrative Court of Appeal, Ukraine

kalmykovayuliia2025@gmail.com

ORCID: 0009-0002-1473-725X

Abstract. The article examines the theoretical and legal foundations of the participation of local self-government bodies in the implementation of the state's law enforcement function and analyzes their tasks, powers, forms of activity, and mechanisms of interaction with law enforcement agencies. The relevance of the study is determined by the ongoing processes of public authority decentralization, the expansion of the competencies of territorial communities, the need to ensure an adequate level of public order and public safety at the local level, and the necessity of improving the legal regulation of local self-government bodies in the field of law enforcement. It is substantiated that, under contemporary conditions, ensuring legality, law and order, and public safety cannot be regarded exclusively as the sphere of activity of state law enforcement agencies, since a significant part of the relevant tasks is directly related to resolving issues of local importance and requires the active participation of territorial communities and their governing bodies.

Based on the analysis of the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine", the Code of Ukraine on Administrative Offenses, and relevant scholarly sources, the place of local self-government bodies within the system of entities involved in the implementation of the law enforcement function is determined. It is established that local self-government bodies constitute an important element of the mechanism for ensuring legality, public order, and public safety by exercising a set of organizational, regulatory, supervisory, and coordinating powers. It is demonstrated that the legal foundations of their activity create the necessary prerequisites for participation in crime prevention, protection of citizens' rights and freedoms, ensuring public safety, responding to emergencies, and maintaining law and order within the respective territorial community.

Special attention is paid to the study of the forms through which local self-government bodies implement the law enforcement function. It is substantiated that the principal forms of such activity are constitutive, regulatory, and supervisory. Their content, specific features, and significance for the practical exercise of the competence of local self-government bodies in the field of legality and public safety are identified. It is proved that these forms serve as mechanisms through which legally established powers are transformed into specific managerial decisions, organizational measures, and supervisory procedures.

The interaction between local self-government bodies and law enforcement institutions is separately analyzed as an important component of the contemporary mechanism for implementing the state's law enforcement function. It is established that the effective maintenance of public order and public safety requires coordinated activities of local self-government bodies, law enforcement agencies, and the public. The study concludes that there is a need for further improvement of legislation, a clearer delineation of competences between different levels of public authority, and the development of mechanisms of interinstitutional cooperation in the field of ensuring legality, law and order, and public safety.

Key words: local self-government, law enforcement function, public safety, public order, powers, interaction.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку України характеризується поглибленням процесів децентралізації публічної влади, реформуванням системи місцевого самоврядування та поступовим наближенням національної моделі публічного адміністрування до європейських стандартів. За таких умов особливої актуальності набуває дослідження завдань і повноважень органів місцевого самоврядування у сфері реалізації правоохоронної функції, оскільки саме на місцевому рівні найбільш відчутними є наслідки порушення громадського порядку, загрози публічній безпеці та порушення прав і законних інтересів громадян. Ефективне функціонування територіальних громад, забезпечення належного рівня захищеності населення, створення безпечних умов життєдіяльності та сталого соціально-економічного розвитку безпосередньо залежать від здатності органів місцевого самоврядування належним чином

виконувати покладені на них повноваження у сфері забезпечення законності, правопорядку та громадської безпеки [9, с. 202–205].

Особливої ваги зазначена проблематика набуває в умовах сучасних безпекових викликів, пов'язаних із воєнним станом, необхідністю реагування на надзвичайні ситуації, захистом об'єктів критичної інфраструктури, підтриманням громадського порядку та забезпеченням стійкості територіальних громад. У таких умовах органи місцевого самоврядування виконують не лише традиційні адміністративно-владні та соціально-економічні функції, а й дедалі активніше залучаються до реалізації заходів, спрямованих на захист населення, координацію діяльності суб'єктів безпекового середовища та забезпечення належного рівня публічної безпеки на відповідній території.

Водночас у вітчизняній юридичній науці правоохоронна функція місцевого самоврядування тривалий час залишалася не досить дослідженою. Це значною мірою пояснюється домінуванням традиційного підходу, відповідно до якого забезпечення законності та правопорядку розглядалося виключно як прерогатива держави та спеціально уповноважених правоохоронних органів [6, с. 70–75]. Проте сучасні тенденції розвитку публічного адміністрування свідчать про необхідність розширення кола суб'єктів правоохоронної діяльності та посилення ролі територіальних громад у формуванні безпечного середовища життєдіяльності населення. У зв'язку з цим правоохоронна функція місцевого самоврядування потребує переосмислення як самостійний напрям муніципальної діяльності, що реалізується через систему організаційних, нормотворчих, контрольних та правозастосовних заходів.

Актуальність дослідження зумовлюється також тим, що охорона громадського порядку та забезпечення публічної безпеки є необхідною умовою стабільного розвитку суспільства, ефективного функціонування інститутів демократії та реалізації конституційних прав і свобод людини. Послаблення механізмів забезпечення законності неминує призводити до зростання рівня правопорушень, погіршення криміногенної ситуації, зниження рівня правової культури населення, пошкодження державного і комунального майна, а також виникнення загроз для соціальної стабільності та економічного розвитку територій [7, с. 194–201]. Саме тому питання визначення місця органів місцевого самоврядування у системі забезпечення правопорядку та публічної безпеки набуває не лише теоретичного, а й значного практичного значення.

Не менш важливим чинником актуальності є необхідність забезпечення виконання Україною європейських стандартів місцевої демократії та публічного адміністрування. Однією з ключових умов інтеграції України до європейського правового простору є формування спроможних територіальних громад, здатних самостійно та відповідально вирішувати питання місцевого значення, у тому числі у сфері забезпечення безпеки населення. Європейська практика переконливо свідчить, що ефективна система публічної безпеки формується насамперед на локальному рівні завдяки активній взаємодії органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів та інститутів громадянського суспільства.

Про актуальність свідчить наявність прогалин і суперечностей у чинному законодавстві, що регулює компетенцію органів місцевого самоврядування у сфері реалізації правоохоронної функції. Незважаючи на наявність окремих нормативних положень, які визначають повноваження місцевого самоврядування щодо забезпечення законності, правопорядку та громадської безпеки, чинна нормативно-правова база не забезпечує достатньої чіткості у розмежуванні компетенції між органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Унаслідок цього на практиці виникають труднощі щодо визначення обсягу правоохоронних повноважень територіальних громад, форм їх реалізації та механізмів взаємодії з правоохоронними органами [7, с. 194–201].

Таким чином, актуальність дослідження завдань і повноважень органів місцевого самоврядування щодо забезпечення правоохоронної функції зумовлена необхідністю вдосконалення механізмів забезпечення законності та публічної безпеки на місцевому рівні, розвитком процесів децентралізації, потребою в уточненні правового статусу органів місцевого самоврядування у правоохоронній сфері, а також необхідністю формування ефективної моделі взаємодії між територіальними громадами та правоохоронними органами в умовах сучасних суспільних і безпекових викликів.

Ступінь наукової розробки. Проблематика завдань і повноважень органів місцевого самоврядування щодо забезпечення правоохоронної функції певною мірою знайшла відображення у працях вітчизняних учених-адміністративістів та фахівців у галузі муніципального права. Зокрема, питання форм реалізації правоохоронної функції місцевого самоврядування досліджувалися Т.І. Гудзь,

функціонально-правові засади діяльності органів місцевого самоврядування як суб'єктів адміністративного права та форми здійснення публічно-владної діяльності – І.В. Ковбас, а проблеми забезпечення громадського порядку органами місцевої виконавчої влади та місцевого самоврядування – М.В. Ковалівим. Велике значення для дослідження мають також наукові праці В.О. Бурбики, присвячені меті та завданням взаємодії органів місцевого самоврядування з правоохоронними органами, О.Й. Сичук, яка розглядала питання діяльності органів місцевого самоврядування у сфері цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами, а також О.С. Шеремета, який досліджував роль місцевого самоврядування у кадровому забезпеченні правоохоронних органів та запобіганні злочинності.

Водночас аналіз наукової літератури свідчить, що більшість наявних досліджень стосується окремих аспектів реалізації правоохоронної функції органами місцевого самоврядування або їх взаємодії з правоохоронними органами. Незважаючи на вагомий внесок зазначених учених у розроблення відповідної проблематики, питання завдань і повноважень органів місцевого самоврядування щодо забезпечення правоохоронної функції досі не стали предметом комплексного наукового аналізу. Не досить дослідженими залишаються зміст правоохоронної функції місцевого самоврядування, особливості реалізації власних і делегованих повноважень у цій сфері, межі участі територіальних громад у забезпеченні правопорядку та публічної безпеки, а також механізми взаємодії органів місцевого самоврядування з інститутами правоохоронної системи в умовах сучасних процесів децентралізації. Це зумовлює необхідність подальшого теоретико-правового осмислення зазначених питань та визначає наукову значущість вибраної тематики дослідження.

Мета дослідження. Мета дослідження полягає у комплексному аналізі завдань і повноважень органів місцевого самоврядування щодо забезпечення правоохоронної функції, визначенні їх місця та ролі у системі забезпечення законності, правопорядку і публічної безпеки, дослідженні правових та організаційних форм участі територіальних громад у реалізації правоохоронної функції держави, узагальненні практики застосування чинного законодавства України у цій сфері, виявленні проблем правового регулювання та виробленні науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення механізмів реалізації правоохоронних повноважень органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації публічної влади та розвитку демократичної системи публічного адміністрування.

Виклад основного матеріалу. *Теоретико-правові засади участі органів місцевого самоврядування у реалізації правоохоронної функції*

Охорона громадського порядку та забезпечення публічної безпеки, що становлять зміст правоохоронної функції держави, є однією з фундаментальних умов стабільного існування суспільства, забезпечення належного рівня захищеності особи, дотримання прав і свобод людини та створення сприятливих умов для соціально-економічного розвитку держави і територіальних громад [7, с. 194–201]. Саме стан законності та правопорядку значною мірою визначає рівень довіри громадян до публічної влади, ефективність функціонування демократичних інститутів, інвестиційну привабливість територій та можливість реалізації конституційних прав і свобод. У цьому контексті правоохоронна діяльність набуває значення одного з ключових напрямів публічного адміністрування, оскільки спрямована на підтримання належного правового режиму суспільних відносин, запобігання правопорушенням та усунення загроз публічній безпеці. Послаблення правоохоронної функції неминуче призводить до зростання рівня правопорушень, погіршення криміногенної ситуації, зниження рівня правової культури населення, пошкодження об'єктів державної та комунальної власності, а також до порушення санітарних, екологічних та інших загальнообов'язкових норм співжиття [7, с. 194–201].

Традиційно правоохоронна функція розглядається як одна з основних внутрішніх функцій держави, для реалізації якої створюється система спеціально уповноважених правоохоронних органів, діяльність яких спрямована на забезпечення законності, боротьбу зі злочинністю, захист прав і свобод людини та підтримання громадського порядку. Водночас сучасні процеси децентралізації публічної влади, розвиток місцевої демократії та зростання ролі територіальних громад зумовлюють необхідність переосмислення традиційних підходів до реалізації правоохоронної функції та розширення кола суб'єктів, які беруть участь у її здійсненні. За сучасних умов забезпечення публічної безпеки вже не може розглядатися виключно як сфера діяльності державних правоохоронних органів, оскільки значна частина відповідних завдань безпосередньо пов'язана з вирішенням питань місцевого значення та потребує активної участі органів місцевого самоврядування.

У зв'язку з цим особливої актуальності набувають питання визначення місця і ролі інститутів місцевого самоврядування в механізмі реалізації правоохоронної функції, встановлення об'єктивних передумов їхньої участі у забезпеченні законності та правопорядку, а також дослідження форм і методів такої участі [7, с. 194–201]. Не менш вагомим значення набуває аналіз взаємодії органів місцевого самоврядування з правоохоронною системою держави, оскільки ефективне забезпечення публічної безпеки можливе лише за умови належної координації діяльності всіх суб'єктів публічної влади. Саме на місцевому рівні найбільш повно проявляються наслідки порушення громадського порядку, виникають загрози безпеці населення та формується суспільний запит на ефективний захист прав і законних інтересів громадян. Тому дослідження компетенції органів місцевого самоврядування у правоохоронній сфері, форм їхньої участі у забезпеченні законності та особливостей співпраці з правоохоронними органами становить важливий напрям сучасної муніципально-правової науки та має не лише теоретичне, а й вагомим практичне значення для подальшого розвитку системи публічного управління в Україні.

Однією з ключових передумов успішної інтеграції України до європейського правового, політичного та соціального простору є формування спроможного місцевого самоврядування, здатного ефективно реалізовувати покладені на нього повноваження та забезпечувати належний рівень публічних послуг для населення. Європейські стандарти публічного адміністрування ґрунтуються на принципах субсидіарності, децентралізації влади та максимальної наближеності публічно-владних рішень до потреб громадян. У зв'язку з цим процеси реформування системи місцевого самоврядування в Україні закономірно супроводжуються не лише розширенням компетенції територіальних громад і їх органів, а й підвищенням відповідальності за стан суспільних відносин на відповідній території. Особливого значення в цих умовах набувають питання забезпечення громадського порядку та публічної безпеки, які дедалі більше розглядаються не лише як сфера діяльності державних правоохоронних органів, а й як важливий напрям діяльності органів місцевого самоврядування.

Забезпечення належного рівня законності, правопорядку та безпеки є необхідною умовою сталого соціально-економічного розвитку територіальних громад, підвищення якості життя населення, захисту прав і свобод людини та створення сприятливого середовища для здійснення господарської діяльності. Саме тому охорона громадського порядку та забезпечення публічної безпеки повинні розглядатися як самостійний напрям муніципальної діяльності, що реалізується через систему організаційних, нормотворчих, владних і правозастосовних заходів. У сучасних умовах органи місцевого самоврядування дедалі активніше залучаються до вирішення питань профілактики правопорушень, координації діяльності суб'єктів безпекового середовища, підтримки громадських ініціатив у сфері безпеки, а також створення належних умов для функціонування правоохоронних органів на відповідній території. Такий підхід відповідає європейській концепції безпеки громад, відповідно до якої безпечне середовище формується насамперед на локальному рівні шляхом об'єднання зусиль органів влади, правоохоронних структур та громадянського суспільства.

Вважаємо, що інститути місцевого самоврядування володіють значним потенціалом для реалізації правоохоронної функції, оскільки мають необхідні організаційні, кадрові, фінансові та нормативні ресурси для впливу на стан законності та правопорядку в межах відповідної територіальної громади. Правові засади такої діяльності закріплені насамперед у Конституції України та Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні». Відповідно до статей 140 та 143 Конституції України органи місцевого самоврядування наділені правом самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції та законів України [1]. Такий конституційний підхід створює необхідні правові передумови для активної участі територіальних громад у забезпеченні належного рівня безпеки на місцевому рівні та формуванні ефективної системи захисту прав і законних інтересів громадян.

Подальшу конкретизацію відповідних повноважень здійснює Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», який відносить забезпечення законності, правопорядку, охорону прав, свобод і законних інтересів громадян до предметів відання місцевого самоврядування [3]. Таким чином, законодавець визнає правоохоронну функцію не лише складовою частиною державної діяльності, а й важливим напрямом діяльності органів місцевого самоврядування. Це свідчить про формування в Україні комплексної моделі забезпечення публічної безпеки, у межах якої територіальні громади та їх органи виступають повноцінними учасниками правоохоронної діяльності, здійснюючи її в межах власної компетенції та у взаємодії з іншими суб'єктами системи публічного управління.

Механізми реалізації правоохоронної функції органами місцевого самоврядування

Для інститутів місцевого самоврядування характерна наявність значних ресурсів і повноважень у сфері реалізації правоохоронної функції, правові засади якої закріплені в Конституції України та Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні». Зокрема, відповідно до статей 140 і 143 Конституції України органи місцевого самоврядування наділені правом самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах, визначених законодавством, а стаття 38 зазначеного Закону відносить забезпечення законності, правопорядку, охорону прав, свобод і законних інтересів громадян до предметів їхнього відання. Таким чином, законодавство України не лише допускає, а й прямо передбачає участь органів місцевого самоврядування у реалізації правоохоронної функції в межах їхньої компетенції. В умовах децентралізації публічної влади та зростання ролі територіальних громад у вирішенні питань місцевого значення особливої актуальності набуває пошук ефективних механізмів реалізації відповідних повноважень, а також визначення оптимальних способів участі інститутів місцевого самоврядування у забезпеченні законності, правопорядку та публічної безпеки. Саме тому великого наукового значення набуває дослідження форм реалізації правоохоронної функції органами місцевого самоврядування, до основних з яких належать установча, нормотворча та контрольна форми діяльності [8, с. 135–138; 11; 6, с. 70–75].

Дослідження форм реалізації правоохоронної функції органами місцевого самоврядування потребує насамперед уточнення змісту самої категорії «форма», яка належить до фундаментальних понять юридичної науки. У вітчизняній правовій доктрині ця категорія широко використовується для характеристики різних аспектів функціонування державних і муніципальних інституцій. Стосовно сфери публічного адміністрування поняття форми діяльності традиційно пов'язується із зовнішнім проявом адміністративно-владної діяльності відповідних органів, тобто із сукупністю однорідних дій, процедур та заходів, що здійснюються в установленому законодавством порядку та спрямовані на досягнення визначених цілей публічного адміністрування [8, с. 97–101]. Саме через відповідні форми діяльності відбувається практична реалізація компетенції органів публічної влади, а їхні функції набувають конкретного змісту та реального втілення у суспільних відносинах. У цьому контексті форми реалізації правоохоронної функції органів місцевого самоврядування слід розглядати як нормативно визначені способи зовнішнього вираження їхньої діяльності, за допомогою яких забезпечується виконання покладених на них завдань у сфері охорони правопорядку, захисту прав і свобод людини та підтримання публічної безпеки на території відповідної громади [11].

Форма діяльності є важливим елементом механізму реалізації функцій органів місцевого самоврядування, оскільки вона визначає спосіб зовнішнього вираження владних повноважень, порядок прийняття адміністративно-владних рішень та характер впливу на суспільні процеси. Водночас одна й та сама функція може реалізовуватися через різні форми діяльності залежно від поставлених завдань, особливостей правового регулювання та конкретних умов функціонування територіальної громади. Це повною мірою стосується і правоохоронної функції, яка має комплексний характер та охоплює широкий спектр заходів, спрямованих на забезпечення законності, охорону прав і свобод людини, профілактику правопорушень, підтримання громадського порядку та створення безпечних умов життєдіяльності населення.

У зв'язку з цим форми участі органів місцевого самоврядування у реалізації правоохоронної функції доцільно розглядати як визначені законодавством способи здійснення їхньої діяльності, за допомогою яких забезпечується практичне виконання завдань у сфері законності, правопорядку та публічної безпеки. Саме через відповідні форми діяльності відбувається трансформація нормативно закріплених повноважень у конкретні адміністративно-владні рішення, організаційні заходи та контрольні процедури, спрямовані на забезпечення безпеки територіальної громади. Тому дослідження змісту та особливостей таких форм має велике теоретичне і практичне значення для вдосконалення механізмів участі місцевого самоврядування у правоохоронній діяльності та підвищення ефективності функціонування всієї системи публічного управління.

Для реалізації правоохоронної функції місцевого самоврядування велике значення має установча форма діяльності, яка спрямована на формування та розвиток інституційної структури муніципального адміністрування у сфері забезпечення законності й правопорядку. У межах цієї форми місцеві ради та їх виконавчі комітети створюють органи й підрозділи, наділені відповідними правоохоронними

та юрисдикційними повноваженнями. Відповідно до законодавства виконавчі органи місцевих рад уповноважені розглядати окремі категорії справ про адміністративні правопорушення [2], а також утворювати спеціалізовані департаменти, управління та відділи з питань громадської безпеки й правоохоронної діяльності. До делегованих повноважень виконавчих органів належить також створення адміністративних комісій і комісій з питань боротьби зі злочинністю та координація їхньої роботи. Водночас реалізація правоохоронної функції місцевого самоврядування здійснюється не лише через органи та посадових осіб місцевого самоврядування, а й за участю громадських формувань і членів територіальних громад, що дає підстави розглядати як основні інституційні форми її здійснення місцеві ради та їх постійні комісії, виконавчі комітети, департаменти, управління і відділи місцевих рад, а також адміністративні комісії [6, с. 70–75].

Нормотворча форма реалізації правоохоронної функції органами місцевого самоврядування охоплює діяльність, пов'язану з прийняттям, зміною та скасуванням нормативно-правових актів, спрямованих на забезпечення законності, правопорядку, публічної безпеки, а також охорону прав, свобод і законних інтересів громадян. У межах наданих законом повноважень місцеві ради здійснюють нормативне регулювання суспільних відносин на локальному рівні, зокрема встановлюють правила благоустрою територій населених пунктів, забезпечення чистоти і порядку, організації торгівлі на ринках, додержання тиші в громадських місцях та інших вимог, за порушення яких законодавством передбачена адміністративна відповідальність. Важливим складником нормотворчої діяльності є також розроблення та затвердження місцевих програм і планів у сфері забезпечення законності та громадської безпеки, які мають декларативно-нормативний характер, визначають стратегічні цілі й завдання органів місцевого самоврядування на певний період та створюють юридичні підстави для їх обов'язкового виконання [3].

Контрольна форма реалізації правоохоронної функції органами місцевого самоврядування охоплює систему заходів щодо перевірки, нагляду та оцінки додержання вимог законодавства суб'єктами суспільних відносин, а також забезпечення належного рівня громадського порядку і безпеки на відповідній території. Відповідно до законодавства виконавчі органи місцевих рад здійснюють контроль за забезпеченням громадського порядку під час проведення масових заходів, зокрема зборів, мітингів, демонстрацій, спортивних і культурно-видовищних подій. Важливим елементом цієї діяльності є заслуховування звітів та інформації керівників правоохоронних органів щодо стану охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю та забезпечення законності, а також ініціювання перед компетентними органами питання про звільнення посадових осіб у разі незадовільного виконання ними службових обов'язків.

Результатом здійснення контрольних повноважень може бути скасування місцевими радами актів виконавчих органів, що суперечать законодавству або рішенням ради, а також звернення до суду з метою захисту прав територіальної громади та повноважень органів місцевого самоврядування від неправомірних рішень інших суб'єктів публічної влади. Контрольна діяльність виконавчих комітетів також поширюється на перевірку ефективності роботи підприємств, установ і організацій комунальної форми власності, а також нагляд за законністю актів структурних підрозділів місцевих рад із правом їх зміни чи скасування. Особливе місце у системі муніципального контролю посідає моніторинг стану громадського порядку та законності, що забезпечує належну взаємодію органів місцевого самоврядування з правоохоронними органами та сприяє підвищенню рівня безпеки на місцевому рівні [11; 6, с. 70–75].

Взаємодія інститутів місцевого самоврядування та правоохоронної системи у сфері забезпечення громадського порядку і публічної безпеки

Ефективне виконання державою функції охорони прав і свобод людини, забезпечення законності та підтримання належного рівня громадського порядку неможливе без налагодженої взаємодії між усіма суб'єктами публічної влади, насамперед органами місцевого самоврядування та інститутами правоохоронної системи [5, с. 81–86]. Сучасні тенденції розвитку публічного адміністрування свідчать, що забезпечення публічної безпеки дедалі більше набуває комплексного характеру та потребує консолідації зусиль державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань і населення. За таких умов правоохоронна функція не може реалізовуватися виключно засобами державного примусу або діяльністю спеціально уповноважених правоохоронних органів. Значна частина завдань у сфері охорони правопорядку безпосередньо пов'язана з вирішенням питань місцевого значення, що

об'єктивно зумовлює необхідність тісного співробітництва між органами місцевого самоврядування та правоохоронними структурами.

У науковій літературі питання взаємодії органів місцевого самоврядування та правоохоронних органів розглядаються переважно фрагментарно, хоча зазначена проблематика має велике теоретичне і практичне значення [10, с. 71–74]. Це пояснюється тим, що ефективність реалізації правоохоронної функції значною мірою залежить не лише від обсягу компетенції окремих суб'єктів, а й від рівня координації їхньої діяльності, узгодженості адміністративно-владних рішень та здатності спільно реагувати на виклики у сфері безпеки. У цьому контексті взаємодію органів місцевого самоврядування з інститутами правоохоронної системи доцільно розглядати як самостійну організаційну (неправову) форму реалізації правоохоронної функції, що полягає у співробітництві відповідних суб'єктів на основі чинного законодавства України з метою забезпечення громадського порядку, публічної безпеки, захисту прав і законних інтересів громадян та вирішення інших питань місцевого значення [4].

Взаємодія органів місцевого самоврядування та правоохоронних органів має цілеспрямований характер і спрямована на досягнення спільного результату, який полягає у створенні безпечних умов життєдіяльності населення та забезпеченні сталого розвитку територіальних громад. Її метою є вирішення комплексу соціальних, економічних і політичних завдань, що постають перед відповідними органами у процесі реалізації покладених на них функцій [5, с. 81–86]. При цьому така взаємодія охоплює широкий спектр напрямів співробітництва, серед яких особливе місце посідають забезпечення громадського порядку та публічної безпеки, участь у профілактиці правопорушень і протидії злочинності, координація дій під час виникнення надзвичайних ситуацій, захист життя і здоров'я населення, збереження матеріальних цінностей та підтримання безперервного функціонування об'єктів критичної інфраструктури.

Важливим напрямом співпраці є також розроблення та реалізація спільних програм, проєктів і заходів, спрямованих на підвищення рівня безпеки територіальних громад, удосконалення профілактичної роботи та задоволення потреб населення у сфері правопорядку. Органи місцевого самоврядування беруть активну участь у забезпеченні належних умов діяльності правоохоронних органів шляхом організаційної, кадрової, матеріально-технічної та фінансової підтримки відповідних підрозділів. Крім того, важливим складником взаємодії виступає спільне забезпечення громадської безпеки під час проведення масових заходів, зокрема зборів, мітингів, демонстрацій, спортивних і культурно-видовищних заходів, що потребує належної координації дій усіх залучених суб'єктів.

Таким чином, взаємодія органів місцевого самоврядування з інститутами правоохоронної системи є необхідним елементом сучасного механізму реалізації правоохоронної функції держави. Її значення зростає в умовах децентралізації публічної влади, коли територіальні громади отримують дедалі ширші можливості впливати на стан безпеки на відповідній території. Саме узгоджена діяльність органів місцевого самоврядування та правоохоронних органів створює передумови для підвищення ефективності захисту прав і свобод людини, зміцнення законності, забезпечення громадського порядку та формування безпечного середовища життєдіяльності населення.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що правоохоронна функція належить до числа базових внутрішніх функцій держави та спрямована на забезпечення правопорядку, захист прав і свобод людини, підтримання громадської безпеки та стабільності суспільних відносин. В умовах сучасних суспільно-політичних трансформацій, децентралізації публічної влади та розвитку місцевої демократії особливої актуальності набуває питання участі органів місцевого самоврядування у реалізації цієї функції. Забезпечення громадського порядку та публічної безпеки на місцевому рівні дедалі більше розглядається як результат спільної діяльності державних правоохоронних органів і територіальних громад, що відповідає сучасним європейським підходам до організації системи публічного управління.

Встановлено, що органи місцевого самоврядування посідають особливе місце у системі забезпечення законності, громадського порядку та публічної безпеки. Вони формують самостійну підсистему суб'єктів правоохоронної діяльності, яка покликана забезпечувати належні умови життєдіяльності населення, захист прав і законних інтересів членів територіальних громад, а також сприяти профілактиці правопорушень на місцевому рівні. Водночас можливості органів місцевого самоврядування щодо

самостійної реалізації правоохоронної функції залишаються обмеженими, що зумовлено особливостями їх конституційно-правового статусу та відсутністю у них повного комплексу державно-владних повноважень, характерних для спеціалізованих правоохоронних органів.

Дослідження показало, що чинне законодавство України закріплює значний обсяг повноважень органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення законності, правопорядку та публічної безпеки, однак не забезпечує належного рівня системності та чіткості правового регулювання відповідних суспільних відносин. Недостатня узгодженість конституційних і законодавчих норм, відсутність чіткого розмежування компетенції між різними рівнями публічної влади та невирішеність питання щодо реалізації конституційного положення про наділення органів місцевого самоврядування окремими державними повноваженнями істотно ускладнюють їхню участь у реалізації правоохоронної функції та знижують ефективність діяльності у сфері забезпечення публічної безпеки.

Обґрунтовано, що реалізація правоохоронної функції органами місцевого самоврядування здійснюється через систему взаємопов'язаних правових форм діяльності, серед яких провідне місце посідають установча, нормотворча, правозастосовна та контрольна форми. Через зазначені форми відбувається практична реалізація компетенції органів місцевого самоврядування у сфері охорони правопорядку, забезпечення громадської безпеки та захисту прав і свобод громадян. При цьому органи та структурні підрозділи місцевого самоврядування, наділені відповідними повноваженнями, можуть розглядатися як інституційні форми реалізації правоохоронної функції на місцевому рівні.

Важливим напрямом реалізації правоохоронної функції виступає взаємодія органів місцевого самоврядування з інститутами правоохоронної системи. Така взаємодія є необхідною умовою ефективного забезпечення громадського порядку та публічної безпеки, оскільки дозволяє поєднати ресурси, повноваження та організаційні можливості різних суб'єктів публічної влади. Її основним призначенням є координація спільних дій щодо профілактики правопорушень, протидії злочинності, реагування на надзвичайні ситуації, реалізації безпекових програм та забезпечення належного рівня захищеності населення.

Підвищення ефективності реалізації правоохоронної функції органами місцевого самоврядування потребує подальшого вдосконалення законодавчого регулювання їх правового статусу, чіткого розмежування компетенції між органами державної влади та місцевого самоврядування, а також розвитку механізмів міжінституційної взаємодії у сфері забезпечення законності, громадського порядку та публічної безпеки. Саме комплексне вирішення зазначених завдань сприятиме формуванню ефективної моделі безпеки територіальних громад та зміцненню демократичних засад публічного управління в Україні.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. *Голос України* від 13.07.1996. № 128. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/print>.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР* від 18.12.1984. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
3. Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні». *Голос України* від 12.06.1997. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр/print>.
4. Баклан О.В. До питання правової природи та структури неправових форм державного управління (на прикладі сфери підприємництва). *Публічне право*. 2019. № 1 (33). URL: https://www.publichne-pravo.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=168:pp-2019-33-06&catid=101&Itemid=483&lang=uk.
5. Бурбика В.О. Мета та завдання взаємодії органів місцевого самоврядування з правоохоронними органами. *Європейські перспективи*. 2017. Вип. 1. С. 81–86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2017_1_15.
6. Гудзь Т.І. Форми реалізації правоохоронної функції місцевого самоврядування. *Право і суспільство*. 2011. № 3. С. 70–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2011_3_16.
7. Ковалів М.В. Забезпечення охорони громадського порядку органами місцевої виконавчої влади та місцевого самоврядування. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2017. Вип. 2. С. 194–201. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvlduvs_2017_2_22.
8. Ковбас І.В. Щодо функцій органів місцевого самоврядування як суб'єктів адміністративного права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 2. С. 135–138. URL: http://lsej.org.ua/2_2015/37.pdf.
9. Сичук О.Й. Економіко-правові аспекти діяльності органів місцевого самоврядування у сфері цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. № 4. С. 202–205. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pupch_2013_4_73.

10. Шеремет О.С. Роль органів місцевого самоврядування в кадровому забезпеченні правоохоронних органів та запобіганні злочинам. *Держава та регіони. Серія : Право*. 2015. № 1. С. 71–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dr_p_2015_1_16.
11. Vorobets A. Functional Purpose of Local Self-Government Bodies as a Subject of Ensuring the Law Enforcement Function of the State. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2024. No. 2. DOI: <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2024.2.20>.

REFERENCES

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (1996, June 28). *Konstytutsiia Ukrainy* [Constitution of Ukraine]. *Holos Ukrainy*, No. 128 (July 13, 1996). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вп/print>
2. Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR. (1984, December 7). *Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia* [Code of Ukraine on Administrative Offenses], No. 8073-X. *Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR* (December 18, 1984). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
3. Verkhovna Rada of Ukraine. (1997, May 21). *Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini* [On Local Self-Government in Ukraine], Law No. 280/97-VR. *Holos Ukrainy* (June 12, 1997). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вп/print>
4. Baklan, O. V. (2019). Do pytannia pravovoi pryrody ta struktury nepravovykh form derzhavnoho upravlinnia (na prykladi sfery pidpriemnytstva) [On the legal nature and structure of non-legal forms of public administration (the case of entrepreneurship)]. *Publichne pravo*, (1)(33). https://www.publichne-pravo.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=168:pp-2019-33-06&catid=101&Itemid=483&lang=uk
5. Burbyka, V. O. (2017). Meta ta завдання взаємодії органів місцевого самоврядування з правоохоронними органами [The purpose and objectives of interaction between local self-government bodies and law enforcement agencies]. *Yevropeiskii perspektyvy*, (1), 81–86. http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2017_1_15
6. Hudz, T. I. (2011). Formy realizatsii pravookhoronnoi funktsii mistseвого самоврядування [Forms of implementation of the law enforcement function of local self-government]. *Pravo i suspilstvo*, (3), 70–75. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2011_3_16
7. Kovaliv, M. V. (2017). Zabezpechennia okhorony hromadskoho poriadku orhanamy mistsevoi vykonavchoi vlady ta mistseвого самоврядування [Ensuring public order by local executive authorities and local self-government bodies]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriya yurydychna*, (2), 194–201. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvlduvs_2017_2_22
8. Kovbas, I. V. (2015). Shchodo funktsii orhaniv mistseвого самоврядування yak subiektiv administratyvnoho prava [On the functions of local self-government bodies as subjects of administrative law]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, (2), 135–138. http://lsej.org.ua/2_2015/37.pdf
9. Sychuk, O. Y. (2013). Ekonomiko-pravovi aspekty diialnosti orhaniv mistseвого самоврядування u sferi tsyvilnoho zakhystu ta vzaiemodii z pravookhoronnymy orhanamy [Economic and legal aspects of local self-government bodies' activities in civil protection and interaction with law enforcement agencies]. *Pivdennoukrainskyi pravnychi chasopys*, (4), 202–205. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pupch_2013_4_73
10. Sheremet, O. S. (2015). Rol orhaniv mistseвого самоврядування v kadrovomu zabezpechenni pravookhoronnykh orhaniv ta zapobihanni zlochynam [The role of local self-government bodies in staffing law enforcement agencies and crime prevention]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Pravo*, (1), 71–74. http://nbuv.gov.ua/UJRN/dr_p_2015_1_16
11. Vorobets, A. (2024). Functional purpose of local self-government bodies as a subject of ensuring the law enforcement function of the state. *Visegrad Journal on Human Rights*, (2). <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2024.2.20>

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 31.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 16.10.2026